

OGULBIKE

*Niýetine görä ykbal bolmady.
Magtymguly*

ÝALŇYZ DURNA

**Aşgabat
TDKP - 2015**

Ogulbike biziň edibiýatymyzda Watan ykbaly bilen ykbaly bap gelýän, öz döwründe ondaky durmuş barada batyrgaý, sahyrana pikir ýöredip bilen, otlukly ykbal goşgularyny ýazan sahyr bolupdyr.

Ýurt garassyzlygymyzy alanymyzdan soň onuň hem goşgulary metbugatda peýda bolup ugrady. Onuň goşgularynyň gazetlerde çap bolmagy okyjylarda uly gyzyklanma döretdi.

Ogulbikäniň okyjylar tarapyndan gowy görülen «Täleý şapagy» atly goşgular ýygyndysy 2005-nji ýylda çap edildi. Şeýle-de soňky ýyllarda sahyr gelniň sygyrlaryndan birnäçesi, rus, gazak, belorus dillerine hem geçirildi.

Ogulbikäniň bu ýygyndysyna onuň ozalky ýygyndysyna giren goşgulary bilen bir hatarda heniz çap edilmedik goşgularynyňam encemesi girizilip, kitabyň üsti ýetirildi. Ogulbikäniň ykbal goşgulary halkymyzyň unutmaly däl taryhynyň sahypalaryndan ybarat.

Döwrüniň hakyny sesi bolmagy başaryp, öz agysyna gosup il agysyny aglan zehinli, watancy, geliniň ýürekden syzylan sygyrlarynyň hem ýene-de okyjylarda ýürekdeşlik tapjagyna ynanýarys.

OGULBIKE MUGALLYMYŇ GOŞGULARY

Ogulbike geçen asyryň ýigriminji ýylynda Tagtabazaryň Söýnaly obasynda gurply hojalyklaryň biri bolan Kymys duzçynyň uly ogly Orazgeldiniň maşgalasynda dünýä inipdir. Ol doglanda öňem öýde bir gyz çaga bolany üçin, maşgala ogul küýseginde ekeni, şonuň üçinem bu doglan gyzjagazyň soňra dünýä injek ogul doganlarynyň bikesi bolmagyny arzuwlap, oňa Ogulbike diýip at goýupdyrlar. Şundan soň bir döwürde Kymyslarda hut arzuw-dileg edilişi ýaly hem bolupdyr. Ogulbikäniň Allanazar, Rahmannazar, Rahmanguly atly oglan jigileri dünýä inipdir. Ogulbike şeýdibem, hakykatdanam, ogullaryň bikesine — mähriban dogana öwrülipdir.

Haçanda 1932-nji ýylda Ogulbikeleriň maşgalasy agasynyň-(kakasynyň dogany) Orazgylyjyň maşgalasy bilen bilelikde kulakçylyga çekilip, sürgüne ugradylan mahaly ol gupagyny tasadyp, jigileri bilen hezil edip basalasyp oýnap ýören 12 ýaşly garagol gyzjagaz ekeni.

Ogulbikäniň 80 ýaşdan geçen atasy Kymys baýa we onuň aýaly Jemal mama bir sebäp bilen ogullarynyň iberilen ol sürgüninden galmaga mümkinçilik bolupdyr. Kymysyň uly ogly Orazgeldi şundan soň ýetişiş gelýän ejiz maşgalalaryny ýat illere, näbelli garaňky ykbala özi bilen äkitmegi kyn görüp: «Näme bolsak ol ýerde biz bolaly, ýanymyzda gidýänler erkek oglanjyklardyr, olar depesekde ilden kem oturmazlar» diýip, Ogulbikäni uly aýal dogany bilen, «Size-de gyzlar kömek bor» — diýip, garrylaryň ýanynda galdyrypdyrlar.

Ogulbikä bu sütem juda agyr degipdir. Özi munda

galsa-da, onuň kalby sowuk gazak Sibirinden baryp çykan mähriban ejesidir kakasynyň, biri-birinden mähriban doganlarynyň arasynda bolup, olary ýat edip, aglap-ýanyp gezipdir.

*Men bir günde ýetim galdym,
Döküldi doly tabagym.
Akgam gitdi, enem gitdi...
Men aglaman kim aglasyn?*

*Sürüp gitdi OGPU,
«Sürgün» diýip öňe salyp.
Alajyň ýok, aglap galdyk,
Yzlarynda oba bolup.*

Ogulbikäniň kalbynyň bu derdi soňra onuň ýanyp-ýanyp, aýdan goşgy setirlerine siňipdir.

Ykbal Kymys baýyň oganlarynyň birini Özbegistanyň Syrderýa sürgünçiliginden çykarsa, ýene birini eltip Gazagystanyň Akmolla oblastyndan çykarypdyr.

Ogulbike soňra Akmolla sürgüninden hat gelenini ýatlap özüniň: «Akmolladan hat gelipdir» diýen şygryny döredipdir.

*Gözüň aýdyň, buşluk «Gaplaň»,
Akmolladan hat gelipdir!
Magsut akga, Bally akga,
Size salam köp gelipdir.*

Bolşewikler Kymys baýyň öýüniň ýüregini sogrup äkitseler-de, ýene-de, barybir, bu ýerde olaryň galan-

laryny hasaba alyp yzarlap, asla ýazylganlyk bermändir. Birde olar Kymys baýyň agtyjyklaryny «Gulak guýrugy» diýip mekdepden kowsalar, birde olaryň maşgalasynyň bolşewigiň ynamyndaky maşgalalaryň arasynda ýoklugyny mälim edip kemsidipdirler. Şol günlerde serhet otrýadynyň baslygy Mamlyn hem wagtal-wagtal gelip: «Kymys baý, sen gizlin Owgana gaçmakçy bolýarmysyň!» diýip yrsarap, oňa sürner ekeni. Bu dertler soňra Ogulbikäniň «Komsomola almadylar», «Ýer ýuwutsyn Mamlyny» diýen ýaly ençeme goşgularynyň döremegine sebäp bolupdyr.

Uruş başlanan ýyly Ogulbike Agaberdi atly bir obadaş ýigidine durmuşa çykýar. Göräýmäge, durmuşam soňra gowulanyp, hiç neneňsi bolmajýaga meňzeýär. Ýöne tizden ykbal ýene küle oturýar. Iki aý ýaşasyp-ýaşasmankalar, Agaberdini hem urşa alýarlar.

Bu döwür hem Ogulbikäniň döredijiliginde çuň yz galdyrypdyr.

Tizden Ogulbikäniň zehinini, şeýle hem onuň Watan goragyndaky esgeriň ýanyoldasylygyny göz önünde tutup, mekdebe mugallym edip işe alýarlar. Ol bu pursatdan peýdalanyp, Marynyň 2-nji ýörite mugallymçylyk mekdebini hem gaýybana tamamlaýar. Ursuň gazaply gidip duran günlerinde Ogulbike eýýäm obada «men» diýen mugallymlaryň birisi ekeni. Okuwçylary häli-häzirem «Ogulbike mugallymyň ýürek bilen janygyp sapak düşündirişi heniz-henizlerem gulagymyzdan gidenok» diýsip, ony ýatlaýarlar.

Ol günler ýeňsi küýsemeýän barmydy näme?! Şol ýeňsi halys ýürekden küýseýänleriň biri, şundan soň dünýäniň has gowy boljagyna ynanýanlaryňam birisi

ýene-de Ogulbike ekeni. Ol şol döwürde ýeňiş üçin elinde baryny edip kömek beren aýal-gyzlaryň biri bolupdyr.

Taryhçy alym G. Berdiýew 1986-njy ýylda neşir edilen «Tagtabazar raýonynyň Kirow adyndaky kolhozynyň taryhy» diýen kitabynyň 59-njy sahypasynda «Gyzyl Goşun» kolhozynyň uruş döwründe «Kömek fonduna» öz buýsanyp dakynan bezeg saýlaryny tabsyrmakda has tapawutlanan aýal-gyzlarynyň arasynda Ogulbikäniň (Ogulbike Allaberdiýewanyň) hem 3 kg kümüş saý sepi-ni tabsyrandygyny belläpdir. Ogulbike şahsy görelde görkezmek bilen birlikde, şol ýyllarda aýal-gyzlaryň arasynda ýeňşi arzuwlap, düşündiriş işlerini hem alyp baran gelinleriň biri bolupdyr. Kiçijik obanyň aýal-gyzlarynyň şol ýyllarda «Kömek fonduna» 87,5 kg öz altyn-kümsüni tabsyrmagy, soňra Moskwanyň dünýäniň önünde öz halkynyň aňrybaş janköýerligi hökmünde baýrynmagyna esas bolupdyr.

M.I.Kalinin «Gyzyl Goşunlaryň» bu hyzmatyny, Beýik ýeňiş bilen bagly dabarada eden çykyşynda «Gyzyl Goşun» kolhozynyň aýal-gyzlary uly watanylyk nusgasyny görkezdi» diýip muny mertebeläpdi.

Ogulbikäniň ykbalynyň ýene-de bir bölejigi Türkmen kinocylarynyň şol döwürde Urşa kömek berlişi barada alan dokumental hroniki kinosynda saklanyp galypdyr.

... Ine, onda baş-alty adam «Urşa kömek» kabul edilýän ýerde dur. Olaryň orta gürpünde duran, başy ak ýaglyk atynjaly gelin bolsa şu gürrüňini edilýän şol Ogulbikämidir.

Şeýdibem uruş ýyllarynda söwer ýaryny urşa ugradyp, oňa telwas edip garaşan türkmen gelinleriniň biri-de Ogulbike bolupdyr.

...1943 ýylda, Mary welaýatynyň zähmetkeşleri söweşýän goşun üçin toplan öz zatlaryny bir eselon edip, urşa ugradýar. Şonda bu sowgatlary uruşyjlara ýetirmek üçin, ýüküň ýany bilen, ol ýere özleriniň önjeýli kömegi bilen tanalan kolhozlaryň adamlarynyň, welaýat, hökümet ýolbaşçylarynyň hem bir näçesi gidýär.

Uruş meýdanyna baryp şol ýerde söweşijilere sowgat gowsurmaga mynasyp adamlaryň biride, «Gyzyl-Goşunly» mugallym gelin Ogulbike bolýar.

Uruşda haçanda türkmenler Sowet Soýuzynyň Marşaly Rokossowskä sowgat gowsuranda bir ýagdaý bolýar. Ol sowgat ertenleriň hersi bilen gyzyklanýar, haçanda Ogulbike bilen gürleşende Marşala häzirki wagtda onuň adamsynyň söweşýän goşundadygy belli boldy. Ogulbikäniň oňa ýaryndan alan in soňky hatyny görkezmegi bolsa esgeriň hut Marşalyň özüne degişli goşun bölümleriniň birinin esgeridigini anyk edýär.

Bu waka Marşala diýseň güýçli täsir edipdir. Hatdaky belgi hem öz goşun bölümüne degişli bolansoň ol: «Gelni adamsy bilen duşyryň!» diýipdir.

Ogulbikäni şol gün Tagtabazar raýkomynyň başlygy Gulsarýow bilen, bir maşyna mündürip, söweş ýoly bilen, Agaberdiniň duşman bilen söweşip ýören ýerine urşuň jümmüşine äkidýärler. Kynçylykly ýerlerden bir güne golaý ýol ýöräp olar ahyr şol diwiziýanyň ştabyna ýetipdirler. Barsalar Agaberdi dagyň bölümi bu ýerden has öňe giden eken. Şeýdibem gazaply uruş gidip duran ýerine barmagyň mümkin dældigi belli bolupdyr.

Şonda diwiziýaň ştadaky komandirleri Marşalyň buýrugyny mümkin boldugyndan özleriçe başgaça ýerine ýetirmeli bolupdyrlar. Olar Ogulbike bilen Agaberdini bir

ýoluny tapyp telefonda gepleşdirýärler.

Agaberdi Ogulbikäň sesini eşidenine diýseň haýran galýar, hem: «Sen näme işläp ýörsün bu ýerde, ok ýagyp dur...» -diýip, aladalanydyr...

Ogulbike ýary bilen ýenişden soň duşuşmagy arzuw edişip hoşlaşýar.

Şahyr gelin ol ýerden gelensoň «Sizi soraglap atly goşgusyny döredipdir.

*Bir giden ýollary öňmüze salyp,
Ýanymyza köp-köp sowgatlar alyp,
Bir toplum watandaş adamlar bolup,
Biz urşa ugradyk sizi soraglap.*

*Telim hepde geçdi ugranmyz bäri,
Indi howadanam aňkap dur däri,
Ahyrzaman eken görsek bu ýeri,
Biz urşa ýetdik sizi soraglap.*

*Ogulbike urşuň törüni gördüm,
Ganyny, sowguny-baryny gördüm,
Dogup gelýän ýeňşiň nuryny gördüm,
Mundan urşa baryp sizi soraglap.*

Emma şondan iki-üç aý geçensoň, ol: «Siziň ýoldaşyňyz söweş meýdanynda gahrymanlarça wepat boldy» diýen haty alýar.

Şahsy sowsuzlyklar, agyr-agyr ýitgiler soňam Ogulbikäniň ömrüniň ahyryna çenli dowam edipdir.

Bolşewikler Kymys baýyň ikinji ogly Orazgylyjy Daşkentde, halk köpçüligini eziji synpyň wekili hök-

münde köp görgüler görkezip, urup öldüripdirler. Orazgylyç neressäniň şonda bary-ýogy 38 ýaşy bar ekeni. Ogulbikäniň ýanyoldaşy Agaberdi gazaply söweşleriň birinde wepat bolupdyr. Onuň mähriban ejesidir kakasy-da, iki oglan jigisi-de ýat illerde hemişelik galypdyr. Şol ýyllarda, ahyr ýaşynda görer ýaly görgini görüp, Kymys baýyň özi hem gaýgy hasrata gap bolup, togsan ýaşyň içinde dünýäden ötüpdir.

Ogulbike öz goşgularynda bular barada jibrinip-jibrinip ýazypdyr.

1947-nji ýylda Ogulbikäniň üstüne gowulyk Kuýaşynyň bir bölejigi düşüpdür. Onuň özünden kiçi dogany Allanazar, aýaly bilen, sürgüne gidilende 6 aýlyk bäbek bolan jigisi Rahmangulydyr şol ýerde doglan dogany Ogulbibi bilen 4 bolup ýat illerde dört tükmeçlerini galdyryp, 16 ýyldan soň Gazagystan sürgüninden gaýdyp gelipdirler. Doganlarynyň direnişip gelip, öz ojaklaryna eýe bolanyny gören Ogulbikäniň muňa buýsanjynyň çägi bolmandyr. Emma Ogulbike pahyra özüniň şujagaz bagtyna-da ýene-de uzagyndan guwanmak miýesser etmändir. Ol 1949-njy ýylda 29 ýaşynyň içinde agyr derde ýolugyp, dünýä bilen hemişelik hoşlaşypdyr.

Ogulbikäniň gelnejesi Amangül eje: "Ogulbikäniň goşgy diline geler durardy, ol öz doganynyň ogluny söýüp, ony goşgular hüwdülärdi" diýip gürrüň bererdi.

Ýöne, nämüçindir, onuň goşgulary şol ýyllarda döwürleýin metbugatda çap edilmändir. Galyberse-de, ol goşgular barada bilýän adamlaram şeýle bir köp däl ekeni. Diňe bize özüne Ogulbikäni mugallymçylyk kärinde halypasy hasap edýän, onuň bilen köp tirkeşen Tagtabazaryň 2-nji orta mekdebiniň mugallymy Aman-

gül Gurdowadan onuň bir depder goşgusyny tapyp almak başartdy. Haçanda Ogulbikäniň goşgulary bilen tanşan mahalymyz bize diňe şonda näme üçindir goşgularyň kämil bolmagyna garamazdan, şol döwür metbugatda görünmezliginiň sebäbi hem anyk boldy. Sowet döwründe ol goşgulary köpüsini çap etmeg-ä däl, eýsem, ýazyp-ýygşyryp okamak hem hatarly ekeni. Ogulbikäniň goşgulary onuň şahsy hasratynyň miwesi bolmak bilen, öz döwriň many-mazmunyny, pygyl-pikirini hem örän aýdyň-anyk görkezýän eserler ekeni. Elbetde, bolşewigiň şol wagtlar beýle ýangynly goşgulary çap etmeg-ä däl, hatda barlygyny bilmegi hem örän howply bolupdyr. Ogulbikäniň goşgularyny diňe häzir — Türkmen topragy öz garassyzlygyny alyp özbaşdak döwlet bolansoň ýatlamaga mümkinçilik döredi.

Onuň goşgulary metbugatda çap edildi. 2005-nji ýylda onuň «Täleý sapagy» ady bilen goşgular ýygyndyçy neşir edildi.

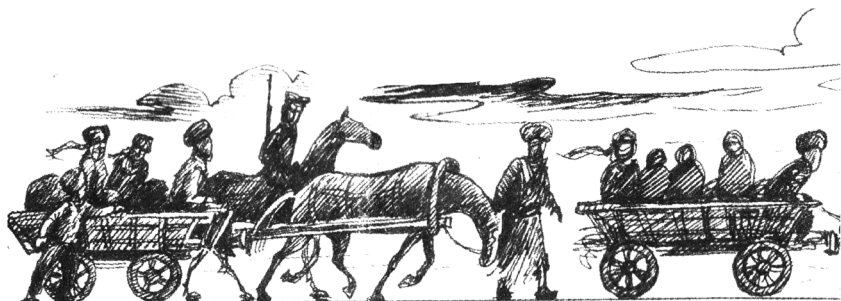
Şahyr gelniň goşgulary bu gün bolşewik zulmunyň hem il-ýurt üçin ýeňil-ýelpaý bela bolmandygyny öz mysalynda görkezip, okyjylary alnymyzdan Gün bolup dogan bu Beýik Garassyz, Galkynyşlar eýýamyň gadyryny bilmäge çagyryr.

Biz şahyr gelin Ogulbike Orazgeldiýewanyň şol galdyryp giden goşgularyny toplam, olara kem-käs, düşündirişler berip, okyjylara hödürlemegi makul bildik.

*Çapa taýynlan Agageldi Allanazarow.
Ýazyjy. 2005ý.*

TÄLEÝ ŞAPAGY

MEN BIR GÜNDE ÝETIM GALDYM

Men bir günde ýetim galdym,
Döküldi doly tabagym.
Akgam gitdi, enem gitdi,
Men aglaman kim aglasyn?

Allanazar — bal doganmy,
Rahmanguly janamyzy,
Aganazar, Rahmannazar,
Görmek barmy ýene sizi?

Sürüp gitdi OGPU,
«Sürgün» diýip, öňne salyp.
Alajyň ýok, aglap galdyk,
Yzlarynda oba bolup.

Orazgylyç akgamlaram
Şol gidenleň biri boldy.
Segsen ýaşly garry atam,
Ahyr ýaşda hakyn aldy.

Üç araba gapgardylar
Gully emin neberesin.
Nätsin, bende, gidiberdi,
Çykaryp bir görsün sesin!

Olar hatar arabada
Gitdi yzyn garaý-garaý.
OGPU ýagy bolsa,
Bolmaz eken onsoň haraý.

Meniň şýdip ýeke günde,
Täleými ters öwürdiler.
Ogulbikäniň on iki ýaşda,
Şýdip, bagryn sogurdylar.

JANA, DOGAN

Doganlarymyz, siz gitdiňiz,
Galdym munda bagry-girýan.
Göreslerim gelip sizi,
Men örtenip ölüp barýan.

Baş doganym Allanazar,
Rahmannazar — jana dogan.
Rahmanguly, Aganazar,
Muramasyn size degen.

Garry babam, mamam bilen,
Biz gugaryp galdyk munda.
Akjagülem sizi küýsäp,
Gözýaş dökýär indi günde.

Baş doganym Allanazar,
Rahmannazar — jana dogan.
Rahmanguly, Aganazar,
Muramasyn size degen.

Mahal-mahal başym alyp,
Sizi gözläp gitsem diýýän.
Siziň münen otlyňyzy,
Kowalaplaryň ýetsem diýýän.

Baş doganym Allanazar,
Rahmannazar — jana dogan.
Rahmanguly, Aganazar,
Muramasyn size degen.

Wah, ýogsam, men düşünonam,
Gazak barmy bäri bärde ...
Gelmeseňiz ynjalmaryn,
Öläýsemem, gara görde.

Baş doganym Allanazar,
Rahmannazar — jana dogan.
Rahmanguly, Aganazar,
Muramasyn size degen.

Ogulbikäň derdi köpdür,
Manysy ýok sizsiz ömrüň.
Doganlarym, gelseňiz-le,
Ýigit çykyp-gylyç gemren.

Baş doganym Allanazar,
Rahmannazar — jana dogan.
Rahmanguly, Aganazar,
Muramasyn size degen.

AKMOLLADAN HAT GELIPDIR

Gözüň aýdyň, buşluk, «Gaplaň!»¹
Akmolladan hat gelipdir.
Magsut akga, Bally akga ...
Size salam köp gelipdir.

Mamama-da, babama-da,
Okap berdim ony telim.
Akjagülem köp okady,
Ony esdip gelen bilen.

Begenjime ylgap ýörün,
Indem daýýmlara barjak.
Akmolladan gelen haty,
Olara-da okap berjek.

Baý, begener Seýit daýym,
Hommat daýym,.. asla bary.
Haty diňläp begenjegiň
Gurt ýalakdyr ýene biri.

Akmolladan gelen ol hat,
«Bäşbelany»² silkindirdi.
Enem janyň mähri bolup,
Akgam janyň pähmi bolup,
Ýene bizi galkyndyrdy.

Ýazyp duruň, mähribanlam,
Artdyryň siz hatlaň sanyn.
Geregi siz, melhemi siz,
Ýarasyna Ogulbikäniň.

---

¹«Gaplaň» — taýpa ady

²«Bäşbela» — topar-taýpa ady

KOMSOMOLA ALMADYLAR

Komsomola almadylar,
«Ataň-babaň gulak» diýip¹.
Ýygnakdanam çykardylar,
«Sen gidiber, talak» - diýip.

«Bäşlikçimdir ol gyz» diýip,
Mugallymmyz arkam aldy.
Oňam sözi ýer tutmady,
Aýdylan ýerinde galdy.

Ýeri «gulak» bolanda nä,
Arpaňy ham orupmydy?
Ýa-da sizi urup-sögüp,
Ýorganňyza giripmidi?

Göreniňiz ýagsylykdyr
Akgamdanam, agamdanam.
Eşidemzok biz-ä heniz
Olaň ili agyrdanyn.

Komsomola almadylar,
Bar görüplik hemem hile.
Bolşewikler başarsalar,
Goşmakçy däl bizi ile.

---

1) Bir döwürde Ogulbikäni, onuň özünden uly dogany Akjagüli «baý-gulak» çagasy diýip, mekdepden çykarypdyrlar. Soňam ony şu bahana bilen komsomola almandyrlar.

ÝER ÝUWUTSYN MAMLYNY

«Baý-gulak» — diýip, üstümize dyzap dur,
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.
Atyny debsiläp, ýarag gezäp dur,
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

Nämemiş, ýurtdan gaçýamysyk biz,
Pyrara¹ bir günde göçýämişik biz,
Ganatsyzam bolsak uçýamysyk biz,
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

Türkmeni gürlände dili pis-peltek,
Göçerdig-ä bir wagt, göçermen bolsak,
Hemmeden ökde ol atmaga şyltak,
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

Özi baryp ýatan bolşewikmişin,
Serhedem ýapan şol, elinde goşun,
Diýip bolanok-da «Bar daşda gaşan!»
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

Bally akgam, köplenç, arkamyzy alýar,
Mamlyny apalap öýlerne salýar,
Ikisi arak içip lül-gammar bolýar.
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

Başlygam köp diýdi: «Aý, azar berme,
Iki garrydyr-da sürünip ýörme!»
Haram tatar öýmüz öwürdi türmä
Ýer ýuwutsyn, ýer ýuwutsyn Mamlyny.

---

¹Pyrara — Owganystanyň il içinde tutulýan atlarynyň biri

DEGIRMENDE

Degirmende garry mama
Meniň bilen gyzyklandy.
Onuň ýaly soranjaňa
Duşmandym men, asla şindi.

— Gyzym, kimiň balasy sen?
— Kymys duzçyň agtygy men.
— Hä, hä... sürgün bolanlardan,
Görüm-gymmat bolan ýer sen!

— Onsoňam, men Jemal mamaň
Ogly Orazgeldiň gyzy.
— Ejeňiz-ä alys ilde,
Küýseýändir örän sizi.

Orazgeldi, Orazgylyç,
Iki gerçek, iki iner.
Olar barka Kymys duzçy
Bagtyýardy, nähili, gör...

Soňam ýene ýatlady ol,
Agam jany — doganymy.
Täze döwriň Kymyslaryň,
Göwünlerne degenini.

Hoşlaşanda diýdi soňam:
— Il öňünde ýokdur müýnüň.

Barsy geçer, gaýrat ediň,
Çagasysyň sen ýagsynyň!

Gowyň gowy söziň diňläp,
Arkam alnan ýaly boldum.
Aýaklarym ýere degmän,
Degirmenden gaýdyp geldim.

Gowy sözi küýsäp ýördüm,
Ýene ynam, buýsanç mende.
Bar ekeni şol gowy söz
Şol gezek şol degirmende.

* * *

...Orus indem geldi, Bolşewik bolup¹,
Taňrýsy Leninden beleňin alyp

Ile goşulmasy kyndyr ýadyň-a,
Düşünmez ýanmaýan seniň oduňa.

Her ýeteni tutup duşman okunyp,
Sowet duşmandan-a tutdy ýüküni.

Il baryny otly kerwenne ýükläp.
Alyp gitdi Sibre, gitdi guk-guklap.

---

1) Ogulbikäniň gutarylmadyk goşgusy

ÇEP SEN, BOLŞEWIK

Ozalam azary az beren dälşiň,
Indi bir kanagat tap, sen, bolşewik.
Mallarymyzy sürläp kolhoza berdiň,
Bolduň biziň bilen çep, sen, bolşewik.

Nämemiş — baý-kulak elkin gezenmiş,
Gul-gyrnagy işledenmiş-ezenmiş,
Ýandak däl-de, ojar ýakanmysyn gys,
Başgarak bahana tap, sen, bolşewik.

Halys şeýdip işi gaýtdy milletiň,
Ederli sen ähli zadyň bellisin.
Olaram adam-a, beýle bolma sen,
Ykaradyň örän köp, seň, bolşewik.

Bolan bolýaň köpe arka durandan,
Ýöne welin ony horlap ýören sen.
"Hä" diýdik-dä, tüpeň gezäp duraňsoň,
Il gözüne atýaň çöp, sen, bolşewik.

Ýataklar boş galdy, indi maly ýok,
Çuwallar boş galdy, arpa, uny ýok,
Boýna torba asanlaryň sany ýok,
Etekden daşyňy dök, sen, bolşewik.

Pikir etmegin "Mydam şeýle-de bolar,
Bolşewik tarhan bor, gala hem alar"
Belki, bir gün Taňrym dulugna çalar,
Bu durmuşyň oýny köpdür, bolşewik.

ERBEDE EMEL ÝETDI

Bolşewikler gelensoň,
Köp gowgalar bolansoň,

Gaçansoň baýdyr işan...
Erbede döndi döwran.

Birsi — Kemsit bolandan,
Birsi gala alandan.

Başlykdyr ýene biri,
Ösgün olaryň bary.

Baýlaň malyn aldylar,
Ýurda talaň saldylar.

Bögürdiler bol iýşip,
Özlerne «Sowet» diýşip.

Bilinde sapançasy,
Asmandan gelýär sesi.

Indi nalog toplaýan,
«Paraň-paraň» gepleýän.

Barsy şol, zabun gullar,
Başlandy gara günler.

Eken pagtaň şolaňky,
Bakan goýnuň şolaňky.

Bugdaý nalogam bardyr,
Bermeseň ýumruk zordur.

Berer zadyň bolmasa,
Nalog üzüp bilmesen,

Il söküp gözlemeli,
Ýa özüň guzlamaly.

Seniňki galyp-gaçsa,
Ýa özi golun açsa.

Olar çakam bilmeýär,
Agyr ýükem bilmeýär.

Eger garsy çykaýsaň,
Ýa alarlyp bakaýsaň,

Saňa tersçil diýerler,
Müň bir derde goýarlar.

Äkiderler Handepä¹,
Horlarlar depe-depe.

Duşman ýasarlar senden,
Bagtyň ýatandyr onsoň.

Ýa it ýaly atarlar,
Ýa-da türmä basarlar.

Erbede emel ýetdi,
Obanyň bagty ýatdy.

---

¹Handepe — Söýnaly obasynyň golaýyndaky serhet galasynyň ýan-
ynda adamlaryň ilkinji tussaglykda saklanan, sorag edilen ýeri.

GÖZÜŇ AÝDYŇ, GELNEJE

Aždarhaň agzyndan sypyp gelipsiň,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!
Şol ýerlerden öýi tapyp gelipsiň,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Külpet baryn göre-göre gelipsiň,
Aglap, ýöräp, dura-dura gelipsiň,
Agamjany ýere berip gelipsiň,
Wah, nädeýin, gara maňlaý, gelneje!

Ýigit çykan eken Aganazar jan,
Söte gyz bolupdyr jigim Ogulhan,
Berse Hudaý janda gowluk örän kän,
Hoş gelipsiň, gözüň aýdyň, gelneje!

Gelenňizi eşdip oba begendi,
Hamsykdy-da Kymyş baba begendi.
Aglap-aglap Jemal mama begendi,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

— Şükür, ahyr soňy gelipsiň — diýsip,
Göz aýdyňa geldi Ýaz baýlar üýşüp.
Gözýaş seçelendi begençden joşup,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Ahmet akgam är işini bitiren,
Ýusup daýy bilen gidip getiren,
Sag bolsun hemmeje hemaýat beren,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Akjagülem, indi menem gülerin,
Gaýdyp geler bir gün beýlekilerem,

Olaram begenip garsy alaryn,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Rozymyrat pälwan, Aýmama bilen,
Biziňkä howlugýar habary bolan.
Tanys ýüzler indi töwerek kileň,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Ogulbibi, Kümüş, Ýazgül gelnejem,
Söýnalydan geldi Akbibi ejem,
Beýle gowluk ozal bolupdy haçan,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Hemme bilýär durmuş juda kaşlady,
Herimizi bir Sibire taşlady.
Arzuw edilen kysmat asla başgady...
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Neneň barny ýatlaýyn men atma-at,
Şükür, bize bu gün gaýgy hasrat ýat,
Diňe görünmedi ýene-de Harmät...,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Kymysyň döwleti gelip başlady,
Arzuwlar hakykat bolup başlady,
Belki, Taňry bize gülüp başlady,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

Ogulbikäň begenjiniň çägi ýok,
Biziň ýüregimizde bu gün agy ýok,
Indi gara günler köpdür öýdemok,
Gözüň aýdyň, gözüň aýdyň, gelneje!

---

1. Ogulbike bu goşgyny gelnejesi Amangül Özbekistan sürgüninden, ol ýerde 28 ýaşly adamsyny galdyryp, çagalary bilen geleninde ýazyppdyr.

PAGTAM ÝYGÝMDA

Billermize partyk dakyp,
Ýene pagta garyşdyk biz.
Gyz-gelinler topar bolşup,
Atyzlarda ýaryşdyk biz.

Ak hanalar töwerekde
Ýatladyp dur akja gary.
Häzir biziň ähliämiz,
Şol ak garlaň hyrydary.

Hemmämizem syrdaň-saltman,
Bar bu ýerde Ogulboldy.²
Öňküde-de baş baýragy
Şol geliniň özi aldy.

Kimiň üstün çykanyny,
Başlygymyzam görjek diýýär.
Iň owadan ýüň ýaglygy,
Şoňa sowgat berjek diýýär.

Brigadirem galpyldyklap,
Ilerleýär indi bizi.

Getirip ol gawun-garpyz,
Ýetirip dur armamyzy.

Ýeňji bolmak hiç neneň däl,
Hemmeler hars uruşyp ýör.
Baş baýrakdan Ogulbikäňem
Şu gezeg-ä tamasy zor.

---

1. Sowet hökümeti özge ýerden "baý-gulak" çagalaryny kowsalam, gara işden kowmadyk borly. Şol döwürde çykan "Stalin ýoly" raýon gazetinde Ogulbikäniň ady öndebaryjy ýygymçy hökmünde telim ýerde agzalýar.

2.Ogulboldy Saparowa — Muhommettäjowa — belli ýygymçy

AMAN GELGEÝ

Senem urşa gidýäň bu gün,
Agaberdim, aman gelgeý.
Telwas edip garaşaryn,
Söwer ýarym, aman gelgeý!

Kaşlap çozdy ýurda duşman,
Başga ýene gidýänler kän,
Bilmersiň sen oňa gitmän,
Agaberdim, aman gelgeý!

Iki aý bile bolanym,
Bagtyýar oýnap-gülenim,
Hudaýdan uzur dilegim,
Söwer ýarym, aman gelgeý!

Gidilmeden bezler boldum,
Ondan şarpyk öňem aldym,
Bar gidenlem gaýdyp gelsin,
Söwer ýarym, aman gelgeý!

Gorkuberyän gitmek diýse,
Onda näme gowluk eýse?
Duşman köýsün näçe köýse,
Biz köýmäli, aman gelgeý!

Ogulbike, küýli göwün,
Bardyr söýgi, bardyr dogum.
Derdim artdy ýene bu gün,
Agaberdim, aman gelgeý!

---

1) Ogulbike bu goşgyny bary-ýogy ikiije aý bile ýasaşan adamsy Agaberdini urşa gidende arzuwlap, gyýylyp-gynanyp ýazypdyr. Agaberdini soňra 1943-nji ýylyň maý aýynda söweş meýdanynda wepat bolupdyr. aman gelgeý

AMAN DIREKTOR

Taryhçydym, ol sapakdan aýyrdyň,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.
Başlyg-a sen, gitmeli bolar buýrsaň,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

Taryhy her ýeten okudyp bilmez,
Ata münüp bilmez, hem gala almaz.
Wah, özüň ýanmasaň hiç zadam bolmaz,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

Meniň okudysym ilem görýändir,
Okuwçylaň gözi ýanyberýändir,
Pikrinde Berline zarba urýandyr,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

Taryh meniň göwün beren dersimdir,
Ertekä meňzeşdir, ýöne dürsümdir.
Bil, taryhçy çykýan däldir herkimden,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

Gowsy, maňa söýen sapagymy ber,
Onsoň sen oglanlaň bolşuny bir gör,
Islesen söweşe senem bile ýör,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

Özüň bilýäň, gezek gelende işe,
Ikipaýdyr Ogulbike hemişe.
Aýpaltamy aýlap urdum-a daşa,
Munýň-a bolmady, Aman direktor.

---

1) Aýdyslaryna görä Ogulbikäniň iki-üç okuwçysy urşa barýarkalar ýolda tutulypdyrlar. Şundan soň oňa: «Taryh sapagyny saňa okatmak bolanok, sapaga gyzykdyryp, ähli çagany urşa ibäriň ýaly sen» diýlipdirler.

AGANAZARY PZO ALJAK BOLÝARLAR

Indem ýene Aganazary derekläp,
Ony «PZO»¹ diýip aljak bolýarlar.
«Onuň on baş ýaşy dolupdyr» - diýip,
Başa ýene külpet saljak bolýarlar.

Wah ... nädeli ýene öýmüz janserek,
Ýene-de aýrallyk, ýanmazmy janyň?
Öňem ýaňy geld-ä, olar sürgünden,
Iýdirjek däl bular gözyaşsyz nanyň.

Bally akgam ýene hossarlyk etdi,
Bar eken-ä ondan galmanyň ugry.
Kimdir birne peşgeş etdi äkidip
Gapymyzda galan ýekeje sygry.

Doganjygymyz galsa bolýar «PZO»-dan,
Soňam bir don bilen berildi guşak.
Kymys baýyň gapysynda şundan soň,
Galdy mal ugrundan bir gaty eşek.

Dünýä giňän ýaly boldy şundan soň,
Muňa hezil edip begenişdik biz.
Gör, nämä degenok doganjygymyzy
Ir ertir-giç agşam görüp ýörenmiz?!

---

¹ PZO — Hünär berýän tehniki üçilişe

AHYRZAMAN GOPDY ÝENE

Aganazary aldyrdyk biz,
Ady ýitmiş bir ýylana.
Hakyt dawa salmak üçin,
Gelen eken şirin jana.

Ýüzläp adam arasyndan,
Şony saýlap tutuşyn gör.
Az däl eken ýap içinde,
Ýogsam ýene gazycylar.

Ýas-ýaňyja berlen hada,
Ýap içine giren wagty.
(Düýe üstünde it ýararmys,
Kimiň ýatan bolsa bagty.)

Hatladypdyr ýylan ony,
Iliňem göznüň alnynda.
Ýatan eken ady ýitmiş,
Eddil şon basjak ýolunda.

Onsoň ony göter-göter,
Öýe alyp gelipdirler.
Aça Hümme, sen gurasyň,
Ýuwutsady seni ýerler!

«Özüm okap açýan» diýip,
«Piri men - diýip - ýylanlaryň»
(Adamlaňam samsyklygyny,
Bolýan işi siz bir görüň!)

Dogtor çagyrmanyň ýerne,
Gaýtam, gizläpdirler ondan.
Marydadym — okuwdadym,
Öýde ýokdum şonda men hem.

Aýak bolsa çişe-çişe,
Onsoň göwre tiriň bolan.
Gelnejem hem ýalňysanyň
Diňe şundan soňra bilen.

Aça däliň ol dogasy ...
Heý, zatmy bi gelyän heňe?
Soňundanam diýenmişin:
«Başartmady ýylan maňa ...»

Ýeri, ony öldürjekmi?
Bolmasy iş bolandan soň.
Doganjygym azap çekip,
Çişip-çişip ölenden soň.

Soňky gezek zordan zora
Göterende sähel başyn,
Gapa gözläp, hyrçyn dişläp,
«...Wah, Baýramtäç»!.. diýenmişin.

Baýramtäji söýýärdi ol,
Bizem ony duýup ýördük.
Gapymyzdan gelin bolup,
Bir gün girer diýip ýördük.

Toý ederis diýsip ýördük,
Bişikçilik gelen wagty.
Görseň ýene köp görüpdür,
Taňrym bize beýle bagty.

Telbe boldy gelnejem-ä,
Gije bolsun, gündiz bolsun.
«Aganazary çakan ýylan,
Çak ahyry menem, gel, sen!..»

Aglap ýörüs bizem eňräp,
Ýaşasyň asla gelenok.
Aganazarsyz durmuşa
Öýmüz öwrenşip bilenok.

Aýak ýalaň, başym açyk,
Däli bolup düze çyksam.
Indi halys ýadadym men
Betbagt Ogulbikelikden.

---

1) Gazyda öýüň ýeke-täk göz-guwanjy Aganazary — Ogulbikäniň agasy Orazgylyjyň ogluny ýylan çakypdyr. Ony Aça diýen bir ala-samsyk "Men okap açýan" diýip, wagty bilen dogtara görkezdir-mändir. Ogulbike ol wagt Maryda gaýybana okuwynda ekeni. Heniz Gazaga gidenleriň hem galanlary gaýdyp gelmändir. Ogulbikä bu ölüm örän gaty degipdir. Ol bu goşgusyny şol günleri ýat edip döredipdir.

AGANAZAR BAR MAHALY

Dünýä mundan has gowudy,
Aganazar bar mahaly.
Öýmüz gyzlaň arzuwydy,
Aganazar bar mahaly.

Gowuz däl-de, doludy ol,
Adam gören ýalydy ol.
Giňdi asman, giňdi bar ýol,
Aganazar bar mahaly.

Ynamlydyk ertirmize,
Hyrydardy gowluk bize,
Bagt gelipdi gapymyza,
Aganazar bar mahaly.

Ýok eken derdine derman,
Öýmüz inläp ýatan arman.
Ýörüpdiris bagty görmän,
Aganazar bar mahaly.

Peýdasy ýok eňremäniň,
Gaýdyp gelmez geçen düýnüm.
Öýmüz ýasa berdi ýanyn
Aganazaryň ýok mahaly,
Aganazar gidenden soň...

MAŇLAÝMY ÝARYP GÖRÜŇ

Maňlaýmy ýaryp görüň,
Men ölemsoň — näme barkan?
Aý, oň zad-a bolmaly däl,
Bagt beýdip pesläp ýörkän.

Onuň içi tümlükmiň,
Heňläp, cyglyk çekip ýatan?
Bir görüň, siz, niçik bolýar,
Ozal-ahyr bagtyýatan?

Ýa ýylanmy, içýanlardan,
Onuň içi dolumykan?!
Ýa, içi ot-güwläp duran,
Sakar dowzah ýalymykan?!

Hiç gowy gün görmedim men,
Tüsseledim-ýandym ýördüm.
Aýralykdyr ölüm boldy,
Her ädimde meniň derdim.

«Bäşbelanyň» begi — akgam,
Ýat illerde mazar boldy.
Ajal mährem ejemiňem
Silkip şirin janyn aldy.

Rahmannazar, Agamyrat,
Size guwanyp bilmedim.
Eşdip siziň gidenňizem...
Men örtenip, bir ölmedim.

Urşam maňa apat boldy,
Onda galdy söwer ýarym.
Ölidigmi, diridigmi,
Şondan bärem bilmän ýörün.

Kymyş babam cydamady,
Bizi taşlap ölüp gitdi.
Köp azaby, köp armany
Özi bilen alyp gitdi.

Armanym kän, armanym kän,
Wah, aýdaýyn haýsy birin.
Sürgün, uruş alyp ýatdy
Biziňkileň gylla ýaryn.

Geňlemäň siz, joralarym,
Menem käte ýatlap geziň.
Meň ne güne düşenimi
Gördüňiz-ä özüňizem.
Men pahyram ýatlap geziň!

ARABALAR DOLUP GITDI

Gözi ýaşly biçäreden,
Arabalar dolup gitdi.
Äkitdiler — doganlarmyň,
Barsy sürgün bolup gitdi.

Mamam bilen, babam bilen,
Biz eňreşip galdyk munda.
Gitdi akgam, enem janym,
Goýup bizi gara günde.

Enem bende bizden dynman,
Gözýaşyny sylyp gitdi.
Arabalar Kymys baýyň
Baş döwletin bölüp gitdi.

Olar şeýdip gidenden soň,
Hany, onsoň gowluk hany?
On iki ýaşda gurs ýakdylar,
Gurs ýakdylar Ogulbikäni.

---

1) Sürgüne gidişlik hakdaky goşgynyň ýene bir warianty

KEMSIT

«Ele geldi» - diýip susagyň sapy,
Beýdip halky heläk etme sen Kemsit!
«Naldek» diýip depip ýörsüň sen gapy,
Tarhansyrap göwün ýykma sen Kemsit!

Tanalmaýan malyň kürresi dälsiň,
Undan bolsaň özüň soraýgyn ilden,
Şu halk dälmi seni sowukda ýyldan,
Ile ýigrenç bilen bakma sen Kemsit!

Tagallaň baryny tussag etdirdiň,
Gully Eminiň kükreginden itdirdiň,
Ysanmyzy, Şagallyda atdyrdyň,
Sakar gany beýdip dökme sen Kemsit!

Ilden artyk dälsiň aň salyp görseň,
Il öňünde seniň açyg-a syrtyň,
Göterilip aýak üzme sen ýerden,
Baýrynyp iliňi ýakma sen Kemsit.

Ýadyňdamy gamys örer ýörerdiň,
Zat paýlansa boýnuň burup durardyň,
Sol günlerem sen bal ýaly görerdiň,
Çygylyp çägiňden çykma sen Kemsit.

Döndi-diýip-bu gün maňa döwran,
Baýrynyp, buýsanyp aýdýarsyň öwran,
Millet bolsa boldyzary-u-zuran.
Il gözünde ody ýakma sen Kemsit!

Kymyş baýyň sürläp malyny aldyň,
Işanyň «Gurhanyn» - ýoluny aldyň,
Ogulbikäň elden salyny aldyň,
Nähak göz ýaşlary dökme sen Kemsit!

BOL, BOL INDI BÜ GÜN

Kymyslaň ojagnyň eýesi geldi,
Öýmüziň sütüni, söýesi geldi,
Dostlarmyz şat bolup dusman mat boldy.
Bol, bol indi bu gün Ogulbike bol.

Begendirdi gowluk daň bolup atyp,
Göwün joşa geldi ýitigin tapyp
Depäm gök diredi - asmana ýetip,
Bol, bol indi bu gün Ogulbike bol.

Ýokmykan diýsegem gowluk bar eken.
Gyrylsakda maňlaýymyz zor eken.
Ahyr soňy geldi permany Hakyň.
Bol, bol indi bu gün Ogulbike bol.
Bol, bol indi bu gün sen «Gaplaňly» bol.

SIZI SORAGLAP

SIZI SORAGLAP

Bir giden ýollary öňmüze salyp,
Ýanymyza köp-köp sowgatlar alyp,
Bir toplum watandaş adamlar bolup,
Biz urşa ugradyk sizi soraglap.

Uruş ody ýakyn özi daş eken,
Geçildi köp derýa ýene köp mekan,
Däl ekeni bu ýol meň öňki çakym,
Biz uruşa barýarys sizi soraglap.

Telim hepde geçdi ugranmyz bäri,
Indi howadanam aňkap dur däri,
Ahryzaman eken görsek bu ýeri,
Biz uruşa ýetdik sizi soraglap.

Otludan düşübem maşynly gitdik,
Münzäp barýan tanklaň yzyndan ýetdik,
Ölenleri görüp hasrata batdyk,
Nämeler görmedik sizi soraglap.

Urşuň bir ýerinde ýarym bar meniň,
Agaberdim bagtym, barym bar meniň,
Oňa bir duşmaga zarym bar meniň,
Gelmedimmi hemem ony soraglap.

...Ýar görmek höwesi hasyl bolmady,
Ot içinde eken gelip bilmedi,
Sesin eşitdirdiler, arman galmady,
Mundan uruşa baryp sizi soraglap.

Ýoldaş Gulsarýow şol ýerde bardy,
Aglamda atam deý, göwünlik bererdi,
Sen meni nädäýdiň jan Agaberdi?
Ser-sepil boldumla seni soraglap.

Ogulbike urşuň törüni gördüm,
Ganyny, sowguny-baryny gördüm,
Dogup gelýän ýeňşiň nuryny gördüm,
Mundan uruşa baryp sizi soraglap.

---

*Gulsarýow — Şol wagyt Tagtabazar raýonynyň 1-nji sekretary 1944ý.

OLAR BILEN BOLDUM MEN

Uzak-uzak ýollar aşyp
Urşa baryp geldim men,
Görüp ölen ýigitlerimiz,
Ölen ýaly boldum men.

Çöwrülipdir munda zemin,
Ähli ýerde ölüm-u gan.
Ileri-gaýrany tanaman,
Günler ýaly boldumla men.

Gözlän ýeriň il-jemende,
Dünýä toplanypdyr munda,
Hemmeler ýeňşiň ugrunda
Olar bilen boldumam men.

Dowzahy ýakyndan gördüm,
Ot- içinde köwsar urdum,
Bu meňziller jaýy merdiň,
Gabra golaý bardym men.

Ogulbike dertlerim kän,
Yer tapanok göwrede jan.
Kysmatym şeýle şormukam?
Arman-dona doldynimen.

ORUSÝETDE ŞEÝLE TOKAÝ KÄN EKEN

Orusýetde şeýle tokaý kän eken,
Ynsan köpi onda ýaşayan eken.

Bir ýerden bir ýere aşmaklyk üçin,
(Azaşmazlyk asla däl munda mümkin).

Parahatlyk göwluk dagy bolanda,
Hezil edip gezip ýörmeli munda.

Göýä tokaý gala biziň goşuna,
Nirä barsaň aýlanyp dur daşyňa.

Howasynda däriň ýanyk ysy bar,
Birde-de çaň tozan bolup bürelýär.

Pürdäp, çakyp odun etsem diýseňem,
Tükener ýaly däl jaýa goýsaňam.

Yöne süýkenen deý, döwmi, pilmi, şir,
Agaçlar köp ýerde, ommalsyp ýatyr.

Gynanýarsyň giden tokaý zer-zaýa
Kese süýnüp ýatyr gara, ylaýa...

Üstünden salansoň eýmenç uruş ýol,
Indi bu gowlugy tanar ýaly däl.

Düýs ýaly bolsa-da barysy hakdy,
Ogulbike bu hala janyny ýakdy.

AGABERDIM SEN, BIR GAÝDYP GELSEDIŇ

Agaberdim, sen bir gaýdyp gelsediň,
Öýüňe, ojagňa eýe bolsadyň.

Bile goşalanyp, ýaşasyp ýörsek,
(Bizem biraz bagtly bolubam görsek).

Bu gün bar kynçylyk goňsusy iliň,
Uruş saldy ile uly bir talaň.

Üç ýyl bäri urşuň yzy gelenok,
Ýene näm boljagny hiç kim bilenok.

Derdi ýetiik halyn sorasaň kimden,
Köpleriň habary gelipdir Gümnden...

Peýdasy ýok tütetseňem ýüzärlik.
Söýnalyny halys horlady zorluk.

Ady baram bolsa özi ýok nanyň,
Ot iýip, yrsgalna el gatdyk malyň.

Dünýä sāmāp, dury görnenok indi,
Lapykeçlik artyp, içler gurs ýandy.

Göwnüme bolmasa eger sen gelseň,
Bagytly bolaýjagym ýaly men, oňsoň.

Sowulaýjak ýaly bar külpet başdan.
Ýöne sen gelseňem gelmeli daşdan.

Uruşa gidenleň gelýäni seýrek,
Gelenem ýa saňsar, ýa maýyp-maýryk.

Agaberdim sen bir gaýdyp gelsediň,
Düzeljegni bilýän dünýänem onsoň.

ÝATLAP OTURSAM

Ol uruşdan gelip ýatlap otursam,
Gör-ä nirelere baryp gaýtdyk biz.
Söweşlerde bolýan gabahatlygy,
Öz gözlerimiz bilen görüp gaýtdyk biz.

Ýüzleri gaýzygan esger ýigitler,
Biziň ellermizden sowgat aldylar.
Bizi sorap gelipdir-diýp ildeşler,
Bizi görüp juda hoşal boldular.

Daşymyza iiýşüp, biraz bolsada,
Hal-awhal sorasyp durdylar şonda.
Bolsada özleri okuň içinde,
Yürekleri welin - Watanda onda.

Şonda esger ýarymyňam barlygny,
Olara buýsanyp aýdasym geldi,
Soňam hemmesini öz Watanmyza,
Özüm bile alyp gaýdasym geldi.

Bir salymdan olar ugrap gitdiler,
Sagbollasyp, şonda biz garap galdyk.
Çäresizlik. Ejizledi ýürekler,
Aýallarymyz bilen gözýaşy syldyk.

Aýdyp gutarardan ýene juda kän
Gören-eşdenleri Ogulbikäniň.
Neneň aglamarsyň göziň alynda,
Sogursalar seýdip şirinje janyň.
Göz önünde bar zat Ogulbikäniň.

INDI SEŇ MAŇLAÝYŇ GARADYR DUŞMAN

Ölenmiz-ýitenmiz, horluk çekenmiz,
Gözüme görünmez ýeňiş gazansak.
Ahyr soňy azan ýerine düşenmiz,
Hasas bolsa bolýar janym Watanym.

Fronta öwrüldi bu gün ähli ýer,
Ýigit bary gitdi nirelede gör,
Agzybirlik artdy indi görüber,
Indi seniň allaýaryňdyr duşman.

Giňdir meň Watanym ýöräp geçerden
Ol galadyr, berkdir depip açardan
Gan dökdüňmi, öz ganyňam saçaryň,
Indi seň maňlaýyň garadyr duşman.

Lenin şäherinden Kawkaza çenli,
Ot sowuryp geldiň maksadyň belli,
Indi taýak datmak müddetiň geldi.
Indi seniň bagtyň ýatandyr duşman.

Näçe şäher obalary aldyň sen,
Päliň azyp barha ýowuz bolduň sen,
Ýeňmezden öň, ýeňiş sazyn çaldyň sen,
Duşman indi seniň ýüzüň garadyr.

Rostow Dony alaňyňy az gördüň,
Öjügip tanklarňy Hazara sürdüň...
Ili ýakmak işimidir her merdiň?
Alarsyň Temmiňi indi sen duşman.

Hat-da sen Bakuwa ýakyn gelseňem,
Pynçagyňy sanjarlydyň ýeňsedem,
Ahyr, soňy ýeňiljegňi bilseňem,
Wagty bilen karar tapmadyň duşman.

Inde bir ädimem basmarys yza,
Senmi indi bizi çökerjek dyza?
Watanyň güýç toplan öwrüldi syla,
Saňa akyp öljek, diýerler duşman.

Oýun etme asla sen biziň bilen,
Bilip goý arlynyň biridirin men,
Ýar öldi, ýaşanyň ýaşamanyň deň,
Sende köýen alym ýatandyr duşman.

Ogulbike diýer şehit boldy ýar,
Ony öldürseňde, entek menem bar...
Tä, ýeňişe çenli ahyr söweş bor,
Seniň bagtyň tükge ýatandyr duşman.

Däli bolsaň taýak ýola getirer,
Bu gün lerzan aldy, asman zemin-er,
Tizden merkiň berer biziň ýigitler.
Indi Kaput borsuň mudam sen duşman.

*Tagtabazar «Gyzyl Goşun» kolhozy.
1944 ýyl.*

PATAPUN

Patapun berdiler uruşda bize,
Hoş asrzuwlar bilen garyp berdiler,
Uruş ýollarynda bolanmyz üçin,
Mertebeläp göwün görüp berdiler.

Patapuny bize dabara bilen,
Uly Generalyň özi gowsurdy.
Ondan sowgat alanlaryň içinde,
Ýoldaş Güpsarýowyň özi-de bardy.

Diýdiler arzuwlap: «Patapun size,
Aýdym aýdyn bersin, saz çalyň bersin.
Kynçylyk önünde dyza çökmeýän,
Ruhy belent halky goý, dünýä görsün!

...Urşa gidip gelenimi eşidip,
Gözaýdyňa geldi tutuş obamyz.
Muňa diýseň uly many berildi,
Ýagy gaýtaran deý bolduk özümüz.

Diňläp görsek ony kartyny goýun
Onuň içi doly bagsy ekeni.
Ruhybelent hem gulaga ýakymly
Aýdymla ýagsydan ýagsy ekeni.

Ol aýdanda köp zat ýadyňa düşýär,
Tama berip ol-a garatjak ýoly.
Kimi ýatlasaňda hut şol pursatda,
Özi patapundan çykaýjak ýaly.

Ony diňläp syýahatçam onsoň seň,
Tokaýlary, görýän daglaň kemerni,
Çeşme inip gelýär, saglap ýokardan,
Sypap daşlaň ähli emer damarny.

Aýtdyraňda dagy säher, säherler,
Onuň sesin tutuş oba eşidýär.
Göwünleri pel-pelledip uçuryp,
Giň älem jahana ýaýylyp gidýär.

Patefonym aýdymLARňy aýdyber,
Şirin aýdymlardan ganarn öýdemok.
Bizem şatlygyňa goşulars seniň
Ejezliň bar ýerde Ogulbike ýok.

1944

ÝALŇYZ MEN

Bilmän galdym nädip ýalňyz galanmy,
Durmuş şeýdip döndi menden tersine.
Bu dünýäde ýaşarlygym galmady,
A men namart, ýaşap ýörünem ýene.

Ejem, kakam, dogan-mähribanlarym,
Ýat illerde galyp, armany geldi.
Syrderýa boýuna sürülenlermi,
Ýowuz perman bilen onda sil aldy.

Gije-gündiz gezdim ýat edip ýary.
Uruşdan yzyna gelýänem bardy.
Tama etdim bir gün meniňkäm geler,
- Nirdesiň, söwerýar sen Agaberdi!?

Näçe garaşsamda ýöne gelmedi,
Sypdyrmady ganym uruş synymy,
Şeýdip gaňryp aldy ykbal elimden,
Şu günümi, ertirimi, düýnümi.

Yhlasym, tagallam, ýerne düşmedi.
Taýdy durdy hälim şindi aýagym.
Durjka bolup her bir belañ önünde,
Indi halys süýndi meniň süýegim.

Goý, başym olara sadaka bolsun,
Gel Ezraýyl, tut senem bu ýakadan!
Hem bilip goý şunça ýanyp-bişemsoň,
Algym bardyr, bergim ýokdyr Haka meň.

Ölidigmi, diridigmi bilemok,
Bu günki gün ýüz öwrülen hurma men.
Dert ýükini ykjam tutan ykbally,
Ot içinde ýalňyz galan durna men.

1946

**SÖZÜŇ OKDANAM
GÜÝÇLI ÝYLLARY**

SÖZÜŇ OKDANAM GÜÝÇLI ÝYLLARY

Berkarar döwletimizde 1941-1945-nji ýyllaryň Beýik Watanylyk urşunda gazanylan Ýeňiş gününüň hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň başda durmagynda uly dabara, şatlyk-şowhun bilen baýram ediljek günleri hem ýakynlaşyp gelýär. Bu şanly baýramçylyga Watany dös gerip goran gahryman gojalarymyz, şol ýyllarda tylda jan aýaman zähmet çekip, beýik Yeňşi ýakynlaşdyrmaga uly gosant goşan merdana enelerimiz sabyrsyzlyk bilen garasýarlar. Hawa, saglyk bolsa, bu gezek merdana gojalarymyz, mähriban enelerimiz şanly Ýeňşi 67-nji gezek baýram ederler.

Beýik Watanylyk urşunda duşmana garsy dös gerip söweşen ýüz münlerçe merdanalarymyzyň ýüzden gowragynyň Sowet Soýuzynyň Gahrymany diýen belent ada mynasyp bolandygy, bu belent ada ilkinji bolup mynasyp bolanlaryň arasynda türkmen gerçeği Gurban Durdynyň hem bardygy (Ol uruş başlananyndan 27 gün geçende Moldawiýanyň Prut derýasyndan geçilende, deňsiz-taýsyz mertlik görkezipdir-D.H.) türkmen esgerleriniň gaýduwsyzlygyndan habar berýändir. Bu gazaply urşuň taryhçylary beýik Yeňşiň gazanylmagynda tyl bilen frontuň, ýagny, söweşijiler bilen olaryň yzynda galanlaryň bütewiliginiň esasy rol oýnandygyny nygtaýarlar.

Bir gezek meşhur ýazyjymyz Beki Seýtäkow obadaşlary bilen duşuşyklaryň birinde Durdy Gylyç şahyry ýatlanda: «Urus ýyllarynda Durdy Gylyç aga obama-oba aýlanyp, gitlerçileriň hökman ýeňiljekdigini, munuň üçin obadakylaryňam gijelerini gündiz edip,

zarpcy zähmet çekmelidiklerini tekrarlap aýdardy. Yzýanyndanam «Gözi kör garry diýip bökdemän meni» goşgusyny uly joşgun bilen okardy. Şonda şahyry diňläp oturan 15-16 ýaşly oğlanlaryň, ynanmarsyňyz, kätelerem gyzlaryň münbere çykyp: «Meni ertiriň özünde fronta ugradyň, faşistleri gyryp, ölsem-de armanym ýok» diýip, çyny bilen ýüzlenýän mahallary bardy. Şonda şahyr olaryň heniz ýaşdyklaryny seslerinden aňyp, «Balalarym, siz ganyň duşmanlaryň garsysyna gowaça atyzlarynda zarpcylarça zähmet çekibem göreşip bilersiňiz» diýip, olary köşesdirerdi. Ertesi şol ýaş ýigitler, gyzlar uzakly gün dynman işläp, tabsyryklaryny üç-dört esse amal ederdiler. Sözüň okdanam güýçli mahallary bardy» diýipdi.

Hakykatdan-da, şol gazaply ýyllarda Durdy Gylyjyň «Gözi kör garry diýip bökdemän meni», Ata Salyhyň «Ur faşisti», Nurberdi Pommanyň «Ädigmiň ýoly», Çary Aşyryň «Ermeni gyzy»...goşgulary adamlarda ýeňse bolan ynamy has-da berkitmekde uly ähmiýete eýe bolupdyr.

Uruş ýyllarynda söweşiji esgerleriň millionlarçasyny meşhur şahyr Konstantin Simonowyň «Garaş maňa» atly goşgusyny üçburçly hatlarynyň içine salyp, tyldaky söwer ýarlaryna ýollapdyrlar. Gazak doganlarymyzyň ýüz ýaşa ýetip barýan ajaýyp şahyry Jambylyň (1846-1945) «Leningradlylar, jigerbentlerim!» atly meşhur goşgusynyň kagyza basylan millionlarça nusgasy 900 günläp gabawda duran Leningradyň ejir çekýän ilatynyň üstünden olara teselli bermek maksady bilen, uçardan taşlanypdyr. Çünki, goja şahyr gabawyň hökman böwsülip, olaryň azatlyga çykaryljakdygyny, duşmanyň kül-peýkun ediljekdigini, gerek bolsa, özüniňem eline awtomat aljakdygyny wada berýär.

Gazaply uruş ýyllarynda öz gujur-gaýraty, zähmet edermenligi, pähim-paýhasy, wagyz-nesihatlary, çeper goşgulary bilen Watanyň goranmak kuwwatyny beýgelden, tyldaky adamlaryň kalplaryna aram beren gelin-gyzlarymyz sanardan kän bolupdyr. Olar öz edermenlikleri, pähim-paýhaslary bilen gazaply söweşe giden atalarynyň, doganlarynyň, söwer ýarlarynyň ornuny mynasyp derejede tutupdyrlar. Olaryň käbirleriniň atlary gelip-gelip, biziň şu bagtyýar günlerimizde mälim bolýar. Olaryň arasynda öz işine ussat pagtaçylarymyzam, işçilerimizem, ökde halycy zenanlarymyzam, bagşy sazandalarymyzam, zehinli şahyrlarymyzam bar.

Şol ýyllarda adamlary öz sadaja goşgulary bilen ýeňse, öndürijilikli zähmete ruhlandyryan şahyrlaryň biri-de Ogulbike Orazgeldiýewadyr. Ol 1920-nji ýylda Tagtabazar etrabynyň Söýünaly obasynda dünýä inipdir. Ol heniz başlangyç mekdepde okaýarka goşgy ýazyp başlapdyr. Uruş başlanan ýyly Ogulbike obadaş ýigidi Agaberdä durmuşa çykýar. Toýdan bary-ýogy iki aý geçip-geçmänkä Agaberdi söweş meýdanyna ugrapdyr. Ogulbike bolsa urşa giden mugallymlara derek mekdepde çagalara sapak berip başlapdyr. Şahyr gelin sapakdan soň ekin meýdanlarynda kolhozçylara kömek bermek, wagyz-nesihat etmek, olary täze ýazan goşgulary bilen ruhlandyrmak, «Goranmak gaznasyna» zat serişde ýygnamak... ýaly işler bilen meşgullanypdyr. Şu ýyllarda ol Marynyň Mugallymçylyk mekdebini hem gaýybana tamamlapdyr.

Ogulbikäniň ýaşaýan «Gyzyl goşun» kolhozynyň adamlary ady agzalan gazna 84 kilogram altyn-kümüş saýlaryny tabsyrypdyrlar. Şahyr gelniň özi bolsa, 3 kilogram kümüş saý-seplerini gazna tabsyrypdyr. Ogulbikäniň

şol şaý-sepleri tabsyryp duran mahalyndaky ak gyňaçly owadan keşbi türkmen kinodokumentalçylarynyň şol gazaply ýyllarda düşüren kinolentasynda saklanyp galypdyr.

1943-nji ýylda Mary welaýatynyň zähmetkeşleri söweşýän goşun üçin toplan serişdelerini bir eşelon edip, fronta ugradýar. Şonda ýüküň ýany bilen fronta kömek bermekde aýratyn tapawutlanan adamlardan ybarat bolan türkmen delegasiýasy partiýanyň Tagtabazar raýkomunyň birinji sekretary Gulsarýowyň ýolbaşçylyk etmeginde fronta ugradylypdyr. Delegasiýanyň düzüminde zenan maşgalalaryň bimäçesi, şol sanda şahyr gelin Ogulbike hem bar eken. Delegasiýa fronta baranda, halyçylar 1-nji Belorus frontunyň ýolbaşçysy marşal Konstantin Rokossowskiniň hala çitilen suratyny meşhur serkerdä gowsurypdyrlar. Serkerde 1968-nji ýylda aradan çykandan soň onuň maşgalasy bu täsin halyny Belarusyň Beýik Watançaýlyk urşunyň döwlet taryhy muzeýine tabsyrypdyr.

Şu ýylyň aprel aýynyň başynda Belorus Respublikasynyň Medeniýet günleriniň çäklerinde paýtagtymyzdaky Şekillendiriş sungaty müzeýinde Belorusyň ýokarda ady agzalan muzeýiniň materiallarynyň arasyn-da bu täsin halynyň fotosuraty ilkinji gezek tomaşaçylara görkezildi. Haly-portretiň gyralarynda harby uçaryň, tanklaryň, söweş meýdanynyň şekillendirilmegi ony dokan merdana gelin-gyzlarymyzyň ýokary ussatlygyndan habar berýändir. Delegasiýanyň agzalary Rokossowskiý bilen duşuşanda, şeýle bir täsin ýagdaý ýüze çykypdyr. Serkerde delegasiýanyň her bir agzasy bilen içgin gürlleşipdir, obada şu günlerki edýän işleri, maşgala

agzalary bilen aýratyn gyzyklanypdyr. Delegasiýanyň agzalarynyň hersine şol döwrüň in gyt zady – täzeje patefony sowgat edipdir.

Gezek Ogulbike sahyra ýetende, ol tolgunyp, Agaberdiden alan in soňky, okap-okap, otury-na, nokadyna çenli ýat beklän hatyny serkerdä gowşurypdyr. Görlüp oturylsa, onuň adamsy Agaberdi marşal Rokossowskiniň serkerdelik edýän Belarus frontunyň ön hatarynda söweşýän eken. Marşal bu ahwalata begenip, ýanyndaky kömekçilerine «Gelni adamsy bilen duşuryň» diýip, kesgitli buýruk beripdir.

Gulsarýow, Ogulbike dagy Baş ştabyň ofiserleriniň ugratmagynda frontuň ön hataryna bakan ýola düşüpdirler. Yöne şol mahal frontuň ön hatary iki tarapyňam ot acyp, top-däri ýagdyrmagynda ot içinde eken. Diwiziýanyň esgerleri faşistlere garsy diňe ýerzeminlerden, uçarlardan ok-däri ýagdyrýan ekenler. Ön hatara barmak diýseň howly bolupdyr. Söweşijiler her näçe jan etselerde, marşalyň tabsyrygyny doly amal edip bilmän, ýagdaýa görä hereket edip, Ogulbike bilen Agaberdini diňe telefon arkaly gepleşdirmek bilen oňmaly bolupdyrlar. Ogulbikäniň sesini eşiden Agaberdi: «Sen bu ot içinde näme işläp ýörsün!? Ok degäýse nätjek! Git, çaltrak bu ýerden! Ynha, uruş gutarar, saglyk bolsa, duşuşarys, sen weli, şu mindiň özünde yzyňa git» diýip gygyrypdyr. Şeýlelik-de, biçäre Ogulbike Agaberdiniň diňe aladaly sesini eşidip, oňmaly bolupdyr. Şahyr bu pursat başyndan geçirenlerini «Sizi soraglap» atly goşgusynda giňden beýan edipdir. Bu ajaýyp goşgyny okanyňda, ok-däriniň ysy buruňa uran, toplaryň elhenc gümmürdisi gulagyňa eşidilen ýaly bolýar. Çünki, şahyr zenanyň her setiri, her

beýdi döwür bilen dem alýar. Olaryň çäksiz gymmatlygam şunda! Frontly wakadan üç aý geçeninden soň Ogulbike Agaberdiniň aldym-berdimli söweşde gahrymanlarça wepat bolandygy baradaky aýylganc habary alypdyr. Ogulbike biçäräniň ýaş kalbyny gaplap alan agyr gussa soň-soňlaram, megerem, aýrylmandyr. Agyr aýrallyga tap getirmedik şahyr zenan 1949-njy ýylda, heniz ýaňy 29 ýaşyndaka aradan çykypdyr. Ogulbikäniň ýaşap geçen Marçak obasynyň adamlary, aýratyn hem okadan okuwçylary şahyr mugallymy häli-şindi ýatlaýarlar. Obada şol sowgat edilen arzyly patefon häzir hem aýawly saklanylýar.

Zehinli ýazyjymyz Agageldi Allanazarow obadaşlaryndan Ogulbike şahyryň goşgularyny ýygnap, 2005-nji ýylda «Täleý şapagy» ady bilen çaklaňja kitap edip neşir etdiripdir. Şondan soňrak belli žurnalistlerimiz Esen Durdyýew, Seýitmämmed Hydyrow dagy «Mugallymlar gazetinde «Dertli döwrüň dünýäsi» atly giňişleýin makala ýazyp, Ogulbike şahyryň goşgularynyň 6-syny çap etdiripdir.

Biz hem ýakynlasyp gelýän Ýeňiş gününüň önüsyraşynda şahyr gelni ýagsylykda ýatlap, onuň şol pajygaly döwür baradaky täsirli goşgularynyň bimäçesini okyjylarymyza hödürlemegi makul bildik.

*Hudajberdi DIWANGULYÝEW.
Türkmenistanyň halk ýazyjysy
«Zaman» gazetini 2012*

DERTLI DÖWRÜŇ DÜNYÄSI

Onuň önli-soňly bary-ýogy 29 ýaşy dünýäniň dertli döwrüne gabat gelipdir. Asly baý maşgalada, Tagtabazar etrabynyň Söýünaly obasynda gurply nebereleriň biri Kymyş baýyň nowbahar ogly Orazgeldiniň maşgalasynda dünýä inse-de, döwrüniň derdine nepi degmändir. Gaýtam, gurplulyklary ömür derdine sebäp bolupdyr. Olaryň maşgalasy agasynyň, ýagny kakasynyň dogany Orazgylyjyň maşgalasy bilen birlikde kulakçylyga çekilip, sürgüne ugradylypdyr. Ogulbikäniň bir goşgusynda bu hakda şeýle diýilýär.

*Gözi ýaşly biçäreden
Arabalar dolup gitdi.
Äkitdiler — doganlarmyň
Barsy sürgün bolup gitdi.*

*Mamam bilen, babam bilen
Biz eňreşip galdyk munda.
Gitdi akgam, enem janym,
Goýup bizi gara günde.*

*Enem bende bizden dynman
Gözýaşyny sylyp gitdi.
Arabalar Kymyş baýyň
Baş döwletin bölüp gitdi.*

*Olar şeýdip gidenden soň,
Hany, onsoň gowluk hany?
On iki ýaşda gurs ýakdylar,
Gurs ýakdylar Ogulbikäni.*

Ogulbikäniň ýaşı 80-den geçen atasy Kymys baýdyr onuň aýaly Jemal mama nähilidir bir sebäp bilen ogullarynyň biriniň Özbegistanyň Syrderyasyna, beýlekisiniň Gazagystanyň Akmollasyna sürgünden galmak miýesser edipdir. Şonuň üçin uly ogullary Orazgeldi ýetişiپ gelyän naçar maşgalalaryny ýat ýerlere, näbelli garaňky ykbala özlери bilen alyp gitmäge dözmän, «Näme bolsa, ol ýerde bize bolsun, ýanymyz bilen gidýänler erkejik oglanlardyr, depeşekde ilden kem galaslary ýok» diýip, Ogulbikedir uly aýal doganyny «Size-de kömegi deger» diýip, garrylaryň ýanynda goýup gidipdirler.

Bu urgy oňa juda çökder degipdir. Göwresi bärde galsa-da, ruhy gazak Sibrinden çykan käbesidir kyblasy bilen gidene dönüpdür. Ogul küýseginde bolup, özünden soň dünýä injek doganlarynyň bikesi bolmagyny arzuwlap, Ogulbike ady goýlan, hakykatdan hem dilegler Hak dergähinde kabul bolup, özünden soň doglan Allanazar, Rahmannazar, Rahmanguly atly jigilerine bikä-mähriban dogana öwrülen gyzjagazyň hyýaly olaryň arasynda bolupdyr. Soňra, olar hakynda ýangynly- ýangynly goşgular döredipdir...

Kymys baý ata Watanda, dogduk mekanda galsalar-da, olara ýazylganlyk berilmändir. Onun agtyjaklaryny bir gün «kulak guýrugy» hökmünde mekdepden

kowup, azar berseler, ýene bir gün olaryň maşgalasynyň bolşewigiň ynamdarlarynyň arasynda ýoklugyny bahanalap kemsidipdirler. Serhet otrýadynyň ýolbaşçysy Mamlyn bolsa, mahal-mahal gelip, «Kymys baý, sen gizlinlikde Owgana aşmakçy bolýarmysyň» diýip, azar köküni beripdir. Bu dertleriň derdeseri Ogulbikäniň «Komsomola almadylar», «Ýer ýuwutsyn Mamlyny» ýaly goşgularynda öz beýanyny tapypdyr.

Ogulbike dünýä gan çaykan ýowuz urşuň başlanan ýyly Agaberdi atly obadaşyna durmuşa çykýar. Emma ykbal ýene-de küle çökýär. Olar iki aý ýaşasyp- ýaşasman kalar Agaberdi-de urşa alynýar. Gazaply söweşleriň birinde-de wepat bolýar.

Ogulbikäniň zehinliligini, galyberse-de, Watan gorap ýören esgeriň ýanyoldasdygyny göz önünde tutup, ony mugallym edip, mekdebe işe alýarlar. Mümkünçilikden peýdalanyp, ol Marynyň 2-nji ýöriteleşdiriien mugallymçylyk mekdebini gaýybana tamamlýar. Urşuň iň bir dartgynly döwründe ol obanyň sylag-sarpaly mugallymlarynyň biri bolýar.

Taryh dersinden hem okadan bolara çemeli. Sebäbi, «Aman direktor» goşgusy bilen bagly berilýän gürrüňe görä, onuň iki-üç sany okuwçysy urşa barýarka, olary ýolda tutupdyrlar. Şondan soň oňa «Taryh sapagyny saňa okatmak bolanok, sapaga gyzykdyryp, ähli çagany urşa iberersiň» diýipdirler...

Onuň sygyrlaryny okanyňda Magtymgulynyň «Derdim bardyr diýarymdan, döwrümden» diýen setirleri biygtyýar ýadyňa düşýär. Ol ähli pikirlerini goşgulary

bilen paýlaşypdyr. Goşgular şahsy durmuş bilen dahylly bolsa-da, döwrüň ruhuny göz önünde janlandyrýar. Aýratyn alnan adamlaryň durmuşlary arkaly döwrüň ruhy aňlanylmaýarmy näme?!

Ikinji jahan urşy köp ynsanlaryň başyna ýowuz külpetleri inderipdi. Söweşe giden esger ýat illerde ajal bilen ýüzbe-ýüz boldy. Obalarda galanlar bolsa açlyk-horlukdan ýaňa sütemler çekdiler. Ýetimlikde galmaly bolan bala-çagalar bigünäje gözlerini balkyldadyp. jeňe giden atalarynyň ýoluna göz dikip ýördüler. Müň gülden bir güli açylmadyk ençeme gunça ömürler solupdy. Ganym uruş hemmeleri ýowuzlyk girdabyna dolapdy. Bütün dünýäni lertzana getiren bu ganym urşa adamlar «ahyrzaman» diýip at berdiler. Şonda-da halkyň dyzy epilmedi. Durmuş, geljek üçin göres her neneňsi kyn bolsa-da, ýagdaýdan baş alyp çykmarydy.

Hawa, ykbalyň ýowuz synagy her bir maşgala ojağynyň gapysyny kakypdy. Uzaga çeken nägehan uruş türkmen obalarynyň-da uludan-kiçisini egbarlandyrypdy. Ar-namys, Watan üçin ýowuz jeňe gül ýüzli merdana gerçekleriniň ençemesini iberen obalar örän tukat görünýärdi. Ýöne, her halda bu uruşda Beýik Ýeňşiň gazanyljakdygy baradaky arzuw-umyt, tylda galanlaryň kalbyna uly teselli berýärdi...

Uruş ýyllarynyň gelni Ogulbike ýar sarpasyny hemme zatdan ileri tutup bütün durky, ýüreginiň emri bilen ýaşan ömründe Agaberdiniň gelerine garaşypdy. Çünki ol özüniň bütün ömründe garaşjakdygy barada söwer ýaryna ýürek sözünü aýdypdy. Lebzi halallygyň, söýgä

wepalylygyň hakyky göreldesini görkezen Ogulbike gelin ýar aýralygynyň, ýalňyzlygynyň zaryny gerdeninde çekdi. Ogulbike ýaly eneleri ogulsyz, gül ýüzli gelinleri ýarsyz, uýalary dogansyz goýan ganym uruşda şirin janlaryny gurban eden merdana gerçeklere Türkmenistanyň Milli Gahrymanlary diýlip at berildi. Bu gün Beýik Ýeňşiň baýramçylygy mynasybetli, Baky oduň başynda olaryň söweşip gazanan asuda durmuşynyň, döwletiň döwränly günleriniň hözirini görüp ýasaýan halkymyz bolsa, bu gün şol gahryman gerçekleriň önünde baş egip, tagzym edýär.

Taryhçy alym Gara Berdiýewiň 1986-njy ýylda neşir edilen «Tagtabazar raýonynyň Kirow adyndaky kolhozynyň taryhy» atly kitabynda «Gyzyl Goşun» daýhan birleşiginiň uruş döwründe kömek fonduna Ogulbike Allaberdiýewanyň (durmuşa çykandan soňky familiýasy) hem 3 kilogram kümüşden şaý-sepini täbşyrandygy ýazylypdyr. Ol şeýle şahsy göreldesi bilen birlikde, aýal-gyzlaryň arasynda, Beýik Ýeňşi arzuwlap, wagyz-ündew eden gelinleriňem biri bolupdyr.

Onuň ykbalynyň bir pursady türkmen kinočylarynyň şol döwürde urşa gidenlere kömek berlişi dogrusyndaky alan dokumental hroniki kinosynda-da saklanyp galypdyr.

Sowet syýasaty Kymys baýyň ikinji ogly Orazgylyjy Daşkentde halky eziji synpyň wekili hökmünde görgi köküni görkezip, urlup öldürilmegine sebäp bolupdyr. Neressäniň bary-ýogy 28 ýaşy bar ekeni. Ogulbikäniň ejesidir kakasy-da, iki oglan jigisi-de ýat illerde mazar

bolup galypdyr. Döwrüň dertli dünýäsiniň görgüsini görme kemini goýmadyk Kymys baý-da gaýgy-gama gark bolup, togsan ýaşynyň içinde ýurduny täzeläpdir. Bularyň ählisi mugallym gelniň gosgularynyň içinden eriş-argaç bolup geçýär.

1947-nji ýylda Ogulbikäniň özünden kiçi dogany Allanazar, onuň aýaly, sürgüne ugradylanda alty aýlyjak çagajyk bolan Rahmanguly, şol ýerde doglan dogany Ogulbibi bilen dört mazary alys ýurtda galdyryp, 16 ýyldan soňra sürgünden gaýdyp gelýärler. Ýöne, bu şatlyga guwanyp ýaşamak oňa uzak miýesser etmändir. Ogulbike iki ýyldan soň agyr derde ulaşyp, bakyýete göç edipdir. Gosgulary bolsa, onuň ruhuny saklap galypdyr. Bu barada ýazyjy Agageldi Allanazarow şeýle ýazýar:

«Ogulbikäniň gelnejesi Amangül eje: «Ogulbikäniň gosgy diline geler durardy, ol özüniň doganynyň ogluny söýüp, ony gosgular hüwdülärdi» diýip, gürrüň bererdi.

Ýöne, näme üçindir, onuň gosgulary şol ýyllarda döwürleýin metbugatda çap edilmändir. Galyberse-de, ol gosgular barada bilýän adamlaram şeýle bir köp däl ekeni. Diňe bize özüne ony mugallymçylyk kärinde halypasy hasap edýän, Tagtabazaryň 2-nji orta mekdebiniň mugallymy Amangül Gurdowadan onuň bir depder gosgusyny tapyp almak başardy. Haçan-da, Ogulbikäniň gosgulary bilen tansan mahalymyz bize diňe şonda näme üçindir gosgularyň kämil bolmagyna garamazdan, olaryň metbugatda görünmezliginiň sebäbi anyk boldy. Sowet döwründe ol gosgulary çap etmeg-ä beýle-de dur-sun, eýsem ýazyp-ýygşyryp okamak hem hatarly ekeni.

Ogulbikäniň goşgulary onuň şahsy hasratynyň miwesi bolmak bilen, öz döwrüniň many-mazmunyny, pygyl-pikirini hem örän aýdyň-anyk görkezýän ekeni. Elbetde, bolşewigiň şol wagtlar beýle ýangynly goşgulary çap etmeg-ä däl, hatda barlygyny biimegi hem örän howply bolupdyr. Ogulbikäniň goşgularyny diňe häzir — türkmen topragy öz Garassyzlygyny alanyndan soň ýatlamaga mümkinçilik döredi».

Ýazyjy Agageldi Allanazarow uruş döwrüniň mugallymy Ogulbike Orazgeldiýewanyň goşgularyny toplap, çapa taýýarlap, «Täleý şapagy» ady bilen neşir etdirdi. Onuň ömründen ýadygärlik galdyrdy. Biz ýazyjynyň öňde mysal getiren sözlerini-de, ýazgylarymyzda ulanylan maglumatlaryda şu kitapdaky «Ogulbike mugallymyň goşgulary» atly sözbaşysyndan aldyk.

1920-1949-njy ýyllar aralygynda ýaşap öten mugallym hem şahyr gelin Ogulbike Orazgeldiýewanyň «Täleý şapagy» atly ýadygärlik kitabynyň juda az sanlydygyny, bary-ýogy 200 nusgalykdygyny göz önünde tutup, ondaky käbir goşgularyda şu ýazgylaryň ýany bilen okyjylara hödürlemegi dogry bildik.

*Esen DURDYÝEW,
Seýitmämmet HYDYROW.
«Mugallymlar gazeti» 2010*

В СТИХАХ ЕЕ И БОЛЬ, И НЕЖНОСТЬ...

Поэзия военного времени имела необычайное воздействие на людей. Огромной популярностью пользовалось стихотворение Константина Симонова «Жди меня». Растиражированное в миллионах солдатских писем, оно звучало в тылу и на фронте как великая клятва, как завещание, воодушевляя, вселяя веру в победу. Листовки со стихотворением казахского поэта Джамбула «Ленинградцы, дети мои» поднимали дух населения осажденного Ленинграда.

А в письмах, приходящих на фронт из далекого туркменского села Марчак, нередко встречались поэтические строки Огульбике Оразгельдыевой. Ее подруги, рассказывая мужьям о жизни в селе, о своей вере в победу, о том, как тоскуют и ждут, стихами Огульбике передавали свои чувства. Она родилась в 1920 году в селе Союналы Тахтабазарского этрапа. Писать стихи начала еще во время учебы в школе. В 1941 году Огульбике вышла замуж за своего односельчанина Агаберды по горячей взаимной любви. Хотели вместе учиться в институте, строили планы, мечтали. Счастье было недолгим. Через два месяца после свадьбы Агаберды призвали в армию, а Огульбике, заменяя ушедших на фронт учителей, стала работать в школе. Она учила детей и училась сама: заочно окончила Марыйский педагогический техникум.

После уроков молодая женщина помогала в поле, вела разъяснительную работу, читала свои новые стихи,

собирала средства в Фонд обороны. Вклад жителей колхоза «Гызыл гошун» был немал - 84 кг серебра. В кадрах кинохроники тех лет, снятой туркменскими документалистами, сохранился эпизод, в котором красивая молодая женщина в белом платке сдает свои украшения -это Огульбике.

В 1943 г. труженицы Марыйского веляята собрали для фронтовиков целый эшелон подарков. Сопровождала посылки туркменская делегация. В ее составе в числе нескольких женщин была и Огульбике. Лично для командующего 1-м Белорусским фронтом маршала Константина Рокоссовского они соткали ковер с его портретом. В узор обрамляющей каймы вошли изображения военного самолета, танков, батальных сцен.

Полководец был очень тронут вниманием и восхищен искусством мастериц. Он участливо интересовался делами в тылу, семейными. Каждому из членов делегации вручил редкий по тем временам подарок - новенький патефон.

Когда дошла очередь до Огульбике, она, волнуясь, показала маршалу последнее письмо, полученное от Агаберды, содержание которого знала наизусть. Как оказалось, ее муж сражался на передней линии Белорусского фронта, которым командовал Рокоссовский. И маршал распорядился организовать встречу Огульбике с мужем.

В те дни шли ожесточенные бои. Как ни старались бойцы, они не смогли полностью выполнить приказ маршала и решили действовать по обстановке. Удалось организовать телефонный разговор между Огульбике и

Агаберды. Услышав голос жены, Агаберды сначала не поверил в происходящее, а потом взволнованно прокричал в телефонную трубку: «Что ты делаешь в этом огне?! В тебя же может попасть пуля! Немедленно уходи отсюда! Вот кончится война, и мы обязательно встретимся, жди меня!»

То, что пережила Огульбике во время разговора, она подробно описала в стихотворении «Ищу тебя». Когда читаешь эти строки, чувствуешь запах пороха и слышишь грохот взрывающихся бомб. Ого потому, что каждая строчка подчинялась ритму сердца молодой женщины.

...Спустя три месяца после поездки на фронт Огульбике получила горькую весть о том, что Агаберды пал смертью храбрых. Боль невосполнимой утраты надорвала ее сердце. Огульбике скончалась в 1949 году в возрасте 29 лет...

Односельчане Огульбике, бывшие ученики не забыли ее. И сегодня они покажут тот памятный патефон, что подарил маршал, а во многих семьях хранятся пожелтевшие листочки, на которых рукой Огульбике записаны ее стихотворения. Она писала их для себя, читала своим друзьям, посылала мужу на фронт. Она рассказывала о том, что ее волновало, чем жила, за что болела душой. Эти строки шли от сердца. То, о чем она писала, было знакомо и понятно односельчанам, и они гордились, что рядом с ними живет поэт.

В 2005 году туркменский писатель Агагельды Алланазаров собрал все сохранившиеся стихотворения Огульбике Оразгельдыевой. Получился небольшой сборник, который

вышел под названием «Заря судьбы». Немного позднее газета «Мугаллымлар газети» опубликовала статью журналистов Э.Дурдыева и С.Хыдырова «Суровая пора» и шесть стихотворений самобытной поэтессы.

А что касается ковра, подаренного Рокоссовскому, то после смерти полководца в 1968 году семья маршала передала его в дар Белорусскому государственному музею Великой Отечественной войны. В рамках Дней культуры Республики Беларусь, которые прошли в нашей стране в начале апреля этого года, фотоснимок с изображением уникального ковра вошел в подготовленную белорусской стороной экспозицию, демонстрировавшуюся в Музее изобразительных искусств Туркменистана.

***Подготовила Ромэлла МАРТИРОСОВА.
«Нейтральный Туркменистан» 2012***

ВОЗВРАЩАЙСЯ

И ты сегодня уходишь на войну
Мой Агаберды, возвращайся.
Мечтая буду ждать тебя
Любимый мой, возвращайся!

Внезапно вторгся в страну враг
Ещё много тех, кто уходит с тобой
Ты не можешь на войну не уйти,
Мой Агаберды, возвращайся!

Два месяца с тобой была,
Смеясь и радуясь, счастливо жили.
К Всевышнему единственная просьба,
Любимый мой, возвращайся!

Многие уходят, мы просто устали
И до этого от этой же судьбы я получила немало пощёчин.
Все кто ушёл пусть возвратятся
Любимый мой, возвращайся!

Уход близких я очень боюсь,
Разве есть что хорошего в этом
Пусть враг уходит, пусть хоть сколько уходит.
Нам бы не уйти, возвращайся!

Огулбике, обессилившая душа,
Но всё же есть любовь, смелость есть.
Боли мои умножились сегодня,
Мой Агаберды, возвращайся!

Подстрочный перевод.

СВОЕ ТЫ ВРАГ, ПОЛУЧИШЬ

Всюду на земле сегодня фронт
Сегодня все парни ушли, как далеко они?!
Растёт сплоченность, вот теперь смотри,
Своё ты враг, получишь.

Родина так велика, её шагами не измеришь.
Она прочна как пропасть, её не сокрушить
Ты враг, чужую кровь пролил, прольёт и кровь твою,
Своё ты враг, получишь.

Пройдя через города, достигнув Кавказа
Шёл поливая огнём, цель твоя была ясна,
Теперь тебе испытать дубину время подошло
Свое ты враг, получишь.

Враг, сколько захватил ты городов и сёл,
Развращаясь всё больше становился суровым
Ты даже ещё победу не познав, играть стал музыку победу.
Своё ты враг, получишь.

Мало тебе было того, что взял Ростов-Дон,
Разъяренно все танки двинули на Хазар
Сжигать народы это дело труса
Своё ты враг, получишь.

Пусть даже ты близко подошёл к Баку
Как ножом вонзил ты в спину
Не одумался, хотя и знал, что терпишь поражение.
Своё ты враг, получишь.

Теперь ни шагу не отступил мы назад
Ты разве сможешь нас поставить на колени.
Родина собрав все силы превратилась в мощный сель.
Своё ты враг, получишь.

Ты с нами вовсе не шути
Знай же, что я одна из мстителей,
Любимый мой погиб, мне всё одно - жить или нежить.
Своё ты враг, получишь.

Знай, что кого честь не берёт, того палка проймёт,
(Или умалишенного приведёт к порядку дубина)
Сегодня сотрясенными стали небо и земля
Быстро тебе отпор дадут наши парни – удалыцы
Свой ты враг, получишь.

Огулбике скажет, погиб за правое дело любимый
Хоть ты его враг и убил, я же здесь ещё есть
Вплоть до победы будет жестокая битва,
И своё ты враг, получишь.

Подстрочный перевод.

РАЗЫСКИВАЯ ВАС

С группой соотечественников
Взяв с собой очень большую массу подарков
В очень дальнюю дорогу
Мы отправились на войну, разыскивая Вас.

Огонь войны как близок был, война же была далека.
Много рек преодолели и прошли краёв
Этот чуть оказался совсем не таким как я предполагала.
Мы идём на войну, разыскивая Вас.

Несколько недель прошло с тех пор как отправилась я в путь
Теперь даже воздух издаёт отвратительный запах пороха.
Это место оказалось концом света
Мы дошли до войны, разыскивая Вас.

Как слезли с поезда, поехали на машинах.
Мы добрались до танков, напирая двигавшихся вперёд,
Увидев убитых испытали мы горе,
Что только не видали в путь, разыскивая Вас.

Где-то на войне мой любимый есть
Счастье моё Агаберды, мой единственный есть
С ним встретиться, увидеть мечта есть у меня
Ведь я же сюда ехала его разыскать

Любимого увидеть желание не сбылось
Он был в огне сражений, не смог ко мне прийти
Дали услышать голос, я сожалеть не смею
Оттуда удалось попасть на самую войну, разыскивая Вас.

Там был товарищ Гнусарёв
Когда я рыдала он как отец успокаивал меня
Что же ты со мной сделал, душа моя Агаберды
Ох! Как я замоталась, забегалась, разыскивая Вас.

Огулбике, видала центр самой войны
Видала и снег и холода, видала всё, что было на войне.
Видала зарождающиеся, сверкающие лучи Победы
Оттуда попав на войну, разыскивая Вас.

Подстрочный перевод.

ИЩУ ТЕБЯ

Мы, с земляками собрались в дорогу,
Путь нам далекий предстоял и долгий -
Солдатам с Родины подарки привезти.
Мы едем на войну с надежной вас найти.

Хоть фронт далек, но дух войны повсюду,
Растет тревога - что же дальше будет...
Не знала я, что этот путь так труден,
Но мы идем вперед с надежной вас найти.

Неделя проходила за неделей,
То ехали, то шли - душа вперед летела.
Земля в огне, а значит, мы у цели.
Мы на войне с надежной вас найти.

Тяжелый воздух порохом пропитан,
Болит душа за раненых, убитых.
Теперь уже вовеки не забыть нам
Дорог, что мы прошли, чтоб вас найти.

Я чувствую, ты здесь, ты где-то рядом -
Агаберды! И встреча нам в награду,
За то, что я прошла сквозь все преграды,
С надеждой в сердце, что найду тебя

Но бой идет - и ты на поле боя!
Нам сквозь огонь не встретиться с тобою,
Лишь долетел по радиации твой голос -
Я счастлива - ты жив, и я нашла тебя

Перевод с туркменского И. Столбуновой.

MAZMUNY

<i>A.Allanazarow</i> Ogulbike mugallymyň goşgulary	4
TÄLEÝ ŞAPAGY	
Men bir gündr ýetim galdym	13
Jana dogan	15
Akmolladan hat gelipdir	17
Komsomola almadylar	18
Ýer ýuwutsyn Mamlyný!	19
Degirmende	20
Çep sen, bolsewik	22
Erbede emel ýetdi	23
Gözüň aýdyň, gelneje	25
Pagta ýygymda	27
Aman gelgeý	29
Aman direktor	30
Aganazary PZO aljak bolýarlar	31
Ahyrzaman gopdy ýene	32
Aganazar bar mahaly	35
Maňlaýymy ýaryp görüň	36
Arabalar dolup gitdi	38
Kemsit	39
Bol, bol indi bu gün	40
SIZI SORAGLAP	
Sizi soraglap	42
Olar bilen boldum men	44
Orusýetde şeýle tokaý kän eken	45
Agaberdi sen, bir gaýdyp gelsediň	46
Ýatlap otursam	48
Indi sen maňlaýyn garadyr duşman	49
Patapun	51
Ýalňyz men	53
SÖZÜŇ OKDANAM GÜÝÇLI ÝYLLARY	
<i>H.Diwangulyýew</i> Sözüň okdanam güýçli ýyllary	56
<i>E.Durdyýew, S.Hydyrow</i> Dertli döwrüň dünýäsi	62
<i>P.Мартурцова</i> В стихах её и боль, и нежность	69
Возвращайся	73
Свое ты враг, получишь	74
Разыскивая вас	76
Ищу тебя	78

OGULBIKE

ÝALŇYZ DURNA
Goşgular

Toplap çapa taýýarlan A.Allanazarow

Redaktor

G.Gulbaýew

Suratçy

D.Akyýew

Dizaýn

D.Seýitgulyýew

Ýygnamaga berildi

Çapa rugsat edildi

Ölçeg 84x108. Ofset kagyzda. Çap listi 5